

MOŻLIWOŚĆ DOSTĘPU
DO NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ

Niniejszy biuletyn powstał dzięki zaangażowaniu i działalności Fundacji
TOGATUS Pro Bono oraz Starostwa Powiatowego w Pisz

Autorzy:

radca prawny Sławomir Trojanowski

radca prawny Marek Lewandowski

radca prawny Paweł Sobczak

radca prawny Kamila Połec

radca prawny Aleksandra Wymętowska

radca prawny Sylwia Bormańska-Gadomska

aplikant radcowski Mirela Korsak

aplikant radcowski Patryk Wisiński

aplikant radcowski Marta Bomba

mgr Magdalena Herman

mgr Waldemar Baranowski

Wprowadzenie

Rezultatem wejścia w życie ustawy zakładającej stworzenie ogólnopolskiego systemu nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej jest działanie systemu darmowej pomocy prawnej na terenie całej Polski, wraz z początkiem 2016 r. System ten dzięki współpracy rządu, samorządów oraz organizacji pozarządowych umożliwia bezpłatny dostęp do porad prawnych. Celem funkcjonowania punktów nieodpłatnej pomocy prawnej jest usunięcie bariery finansowej do korzystania z usług prawnych świadczonych przez radców prawnych oraz adwokatów. Projekt ten jest kolejnym etapem budowy spójnego systemu pomocy obywatelom w ramach szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości.

Obecnie w skali całego kraju funkcjonują 1524 punkty (minimum 2 punkty w powiecie), w których nieodpłatnie jest świadczona pomoc prawna przez adwokatów, radców prawnych a także doradców podatkowych i absolwentów prawa legitymujących się odpowiednim doświadczeniem (w punktach pomocy prowadzonych przez organizacje pozarządowe prowadzące działalność pożytku publicznego).

Możliwość dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej

Możliwość dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej została uregulowana w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2015r., poz. 1255). Ustawodawca w art. 4 wspomnianej ustawy przewidział krąg osób, które mają prawo skorzystania z nieodpłatnych porad prawnych.

Zgodnie ze wspomnianym przepisem nieodpłatna pomoc prawna przysługuje osobie fizycznej, zwanej dalej "osobą uprawnioną":

- **osobie której w okresie 12 miesięcy poprzedzających zwrócenie się o udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163, z późn. zm.) i wobec której w tym okresie nie wydano decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia;**

Pomoc prawna nie będzie jednak przysługiwać osobie, wobec której w tym okresie wydano ostateczną decyzję uchylającą decyzję o przyznaniu świadczenia z pomocy społecznej lub ostateczną decyzję o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia.

Rozwiązanie takie z jednej strony ma zapewnić możliwie szeroki zakres beneficjentów pomocy prawnej, z drugiej zaś nie doprowadzać do konieczności tworzenia nowych organów czy struktur organizacyjnych zajmujących się tymi kwestiami. Ograniczy to koszty świadczenia pomocy

prawnej przez oparcie systemu na istniejących już strukturach instytucjonalnych. Przyjęte rozwiązanie określa krąg beneficjentów systemu odwołując się do osób uprawnionych do otrzymania świadczeń z opieki społecznej. Nie można jednakże przyjmować, iż jest to rozwiązanie posługujące się jedynie kryterium dochodowym. Pomoc społeczna może bowiem zostać przyznana także z innych powodów. Kryteria w tym zakresie określa art. 7 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa;
- 2) sieroctwa;
- 3) bezdomności;
- 4) bezrobocia;
- 5) niepełnosprawności;
- 6) długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- 7) przemocy w rodzinie;
- 8) potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi;
- 9) potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- 10) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- 11) trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą;
- 12) trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 13) alkoholizmu lub narkomanii;
- 14) zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- 15) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Powyższe odesłanie nie ogranicza kręgu osób uprawnionych do otrzymania nieodpłatnej pomocy prawnej jedynie do spełniających kryterium majątkowe. Zastosowanie tylko i wyłącznie takiego kryterium byłoby niewystarczające. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której z systemu nieodpłatnej pomocy prawnej tworzonego przez państwo nie będzie mogła skorzystać osoba np. pokrzywdzona przemocą w rodzinie tylko dlatego, że formalnie posiada majątek, a z uwagi na zaistniałą sytuację życiową nie posiada dostępu do środków finansowych pozwalających na pokrycie kosztów uzyskania pomocy prawnej na wolnym rynku. Osoba spełniająca powyższe kryterium powinna okazać osobie udzielającej poradę prawną odpowiednią decyzję udzielającą jej świadczenia z pomocy społecznej.

- **osobie która posiada ważną Kartę Dużej Rodziny, o której mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz. U. Poz. 1863);**

Karta ta jest dokumentem pozwalającym zidentyfikować członka rodziny wielodzietnej i poświadcza prawo członka takiej rodziny do szeregu uprawnień nadanych na podstawie odpowiednich przepisów. Kartę może zostać przyznana przez wójta właściwego ze względu na miejsce zamieszkania członka rodziny wielodzietnej. Posiadacz karty powinien przedłożyć udzielającemu porady ważną kartę.

- **osobie która uzyskała zaświadczenie, o którym mowa w ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. z 2014 r. poz. 1206 oraz z 2015 r. poz. 693);**

Kolejną kategorią uprawnionych do skorzystania z nieodpłatnej pomocy prawnej finansowanej z budżetu państwa są osoby, które uzyskały zaświadczenie na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego. Zgodnie z przywołaną ustawą Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych (lub osoby przez niego upoważnione), na podstawie udokumentowanego wniosku zainteresowanej osoby oraz rekomendacji stowarzyszenia właściwego dla określonego rodzaju działalności kombatanckiej lub represji, orzeka w drodze decyzji administracyjnej o spełnieniu warunków do przyznania uprawnień określonych w ustawie. Osoba posiadająca stosowne zaświadczenie, zgłaszając się do punktu nieodpłatnej pomocy prawnej, powinna zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt 3 u.n.p.e.p. przedłożyć udzielającemu pomocy zaświadczenie potwierdzające jej uprawnienia.

- **osobie która posiada ważną legitymację weterana albo legitymację weterana poszkodowanego, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz. U. Nr 205, poz. 1203);**

Nieodpłatna pomoc prawna, przysługuje także osobie posiadającej ważną legitymację weterana albo legitymację weterana poszkodowanego, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa – dalej u.w.d.g.p. Zgodnie z art. 2 u.w.d.g.p. Weteranem działań poza granicami państwa może być osoba, która brała udział, na podstawie skierowania, w działaniach poza granicami państwa w ramach misji pokojowej lub stabilizacyjnej, kontyngentu policyjnego, kontyngentu Straży Granicznej, zadań ochronnych Biura Ochrony Rządu lub zapewniania bezpieczeństwa państwa, nieprzerwanie przez okres, na jaki została skierowana, jednak nie krócej niż przez okres 60 dni. Analogiczne uprawnienie przyznano osobie należącej do grupy ratowniczej Państwowej Straży Pożarnej. Zgodnie z art. 3 u.w.d.g.p. za weterana poszkodowanego w działaniach poza granicami państwa może zostać uznana osoba, która biorąc udział na podstawie skierowania w działaniach poza granicami państwa, doznała uszczerbku na

zdrowiu wskutek wypadku pozostającego w związku z tymi działaniami lub choroby nabytej podczas wykonywania zadań lub obowiązków służbowych poza granicami państwa, z tytułu których przyznano jej świadczenia odszkodowawcze. Status weterana przyznaje w drodze decyzji administracyjnej właściwy organ, na wniosek żołnierza, funkcjonariusza lub funkcjonariusza ABW. Dokumentem potwierdzającym status weterana oraz weterana poszkodowanego jest odpowiednio legitymacja. Prawo do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej osoba uprawniona wykazuje przez przedłożenie ważnej legitymacji weterana albo ważnej legitymacji weterana poszkodowanego.

- **osobie która nie ukończyła 26 lat lub ukończyła 65 lat;**

W odniesieniu do osób, które nie ukończyły 26 lat, przyznanie uprawnienia do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej podyktowane jest chęcią roztoczenia szczególnej ochrony nad osobami pozbawionymi doświadczenia życiowego.

Zastosowanie natomiast kryterium skończenia 65 roku życia, ma na celu ochronę osób, które z uwagi na wiek są szczególnie narażone. Przyznanie uprawnienia do otrzymania pomocy przez osoby, które ukończyły 65 lat, ma w założeniu ograniczyć różnego rodzaju niebezpieczeństwa związane z funkcjonowaniem tych osób w obecnie szybko zmieniających się realiach społeczno-gospodarczych.

Osoby zaliczane do obydwu wskazanych kategorii beneficjentów systemu nieodpłatnej pomocy prawnej wykazują swoje uprawnienie do otrzymania pomocy poprzez przedłożenie dokumentu stwierdzającego tożsamość.

- **osobie która w wyniku wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej znalazła się w sytuacji zagrożenia lub poniosła straty.**

Nieodpłatna pomoc prawna przysługuje także osobie, która w wyniku wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej znalazła się w sytuacji zagrożenia lub poniosła straty. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej z uwagi na naturę wskazanych nadzwyczajnych zdarzeń osoba pokrzywdzona znajduje się w sytuacji, gdy zdarzenie to stwarza sytuację zagrożenia prawnie chronionych interesów osoby fizycznej lub wyrządza jej straty. Uwzględniając wyjątkowość zaistniałych sytuacji, prawo do nieodpłatnej pomocy prawnej osoba uprawniona wykazuje jedynie poprzez złożenie oświadczenia, że zachodzi co najmniej jedna z okoliczności wymienionych w tym przepisie.

Podkreślić także należy, że każdorazowo w przypadku sytuacji kryzysowej lub zdarzenia losowego, nieodpłatna pomoc prawna jest udzielana na podstawie pisemnego oświadczenia złożonego przez taką osobę, z którego wynika, że jest ona uprawniona do jej uzyskania (zgodnie z wymienionymi

wyżej przesłankami), ale z uwagi na sytuację kryzysową lub zdarzenie losowe nie jest w stanie przedstawić stosownych dokumentów.

WZORY OŚWIADCZEŃ

OŚWIADCZENIE

(dot. sytuacji kryzysowej lub zdarzenia losowego przez które osoba uprawniona nie jest w stanie okazać odpowiedniego dokumentu)

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1255)

Ja, niżej podpisany (-na), (imię, nazwisko, adres),
.....,

PESEL¹⁾.....²⁾....., oświadczam, że z uwagi na:

- świadczenie z pomocy społecznej przyznane na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej w okresie 12 miesięcy poprzedzających zwrócenie się o udzielenie nieodpłatnej pomocy prawnej i niewydanie wobec mnie w tym okresie decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia,
- posiadanie ważnej Karty Dużej Rodziny, o której mowa w ustawie z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny,
- posiadanie zaświadczenia, o którym mowa w ustawie z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego,
- posiadanie ważnej legitymacji weterana albo legitymacji weterana poszkodowanego, o których mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa,
- nieukończenie 26 roku życia,
- ukończenie 65 roku życia
- jestem uprawniony (-na) do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej, jednakże z uwagi na sytuację kryzysową lub zdarzenie losowe nie jestem w stanie przedstawić dokumentów, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 1 – 5 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej.

Jednocześnie oświadczam, że jestem świadomy (-ma) odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

1)

W przypadku braku numeru PESEL – numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

2)

Zaznaczyć właściwe.

OŚWIADCZENIE
(dot. osoby uprawnionej w wyniku otrzymania świadczenia z pomocy społecznej)

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1255)

Ja, niżej podpisany (-na), (imię, nazwisko, adres zamieszkania),
.....,

¹⁾
PESEL, oświadczam, że w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie niniejszego oświadczenia nie wydano wobec mnie decyzji o zwrocie nienależnie pobranego świadczenia z pomocy społecznej.

Jednocześnie oświadczam, że jestem świadomy (-ma) odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

1)

W przypadku braku numeru PESEL – numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

OŚWIADCZENIE

(dot. osoby pokrzywdzonej w wyniku klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej lub awarii technicznej)

Oświadczenie osoby uprawnionej, o którym mowa w art. 4 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2015 r. poz. 1255)

Ja, niżej podpisany (-na), (imię, nazwisko, adres)

.....
PESEL ¹⁾, oświadczam, że jestem uprawniony (-na) do uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej z uwagi na wystąpienie ²⁾

klęski żywiołowej,

katastrofy naturalnej,

awarii technicznej

w wyniku której ³⁾

znalazłem (-łam) się w sytuacji zagrożenia,

poniosłem (-łam) straty.

Jednocześnie oświadczam, że jestem świadomy (-ma) odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.

.....
(data i podpis osoby uprawnionej)

1)

W przypadku braku numeru PESEL – numer paszportu albo innego dokumentu stwierdzającego tożsamość.

2)

Zaznaczyć właściwe.

3)

Zaznaczyć właściwe.

